

**LOCUL ȘI ROLUL TEORIEI GENERALE A
DREPTULUI ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR
JURIDICE**

**Elena BOTNARI, dr., conf. univ., Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din
Bălți**

Abstract: *The General Theory of Law is a course taught at the Faculty of Law and Social Sciences, full-time and part-time study programmes at Law and Public Administration specialties, first year of study (Bachelor) and also at Business Law (120 ECTS) specialty (Master).*

The General Theory of Law is a basic, compulsory, and introductory course unit which initiates students in the field of science of Law. The unit approaches the bases of global legal science about state and Law, a science that is a subsystem of the system of legal sciences. The General Theory of Law offers students theoretical and general knowledge about juridical phenomenon of the society.

Keywords: *general theory of law, theoretical legal sciences, legal reality of society, course unit, research methods.*

Teoria generală a dreptului este componenta planurilor de învățământ ale Facultății de Drept și Științe Sociale, la ciclul I, licență, specialitatea Drept, anul I, specialitatea Administrație publică, secția învățământ cu frecvență la zi și secția învățământ cu frecvență redusă, și la ciclul II, masterat, specializarea Dreptul afacerilor (120 credite).

Teoria generală a dreptului este o unitate de curs obligatorie, fundamentală, cu caracter introductiv, de inițiere în domeniul științei dreptului. În cadrul *Teoriei generale a dreptului* sînt abordate fundamentele științei juridice globale despre drept și stat, știință care este subsistem, pe poziție de nucleu, al sistemului științelor juridice.

Sistemul științelor juridice este ansamblul științelor sociale care cercetează sistemul juridic al societății în toate elementele sale. Distingem subsistemele sistemului științelor juridice: științele juridice teoretice (globale); științele juridice istorice (evolutive); științele juridice ramurale (speciale); științele juridice auxiliare (participative, interdisciplinare).

Științele juridice teoretice (globale) reprezintă subsistemul sistemului științelor juridice, care cercetează fenomenul juridic al societății în generalitatea sa, fără imixțiuni în particularul juridicului. De exemplu, teoria generală a dreptului și teoria generală a statului. Așadar, *Teoria generală a dreptului* este localizată în subsistemul științelor juridice teoretice. Din punct de vedere semantic, denumirea științei respective semnifică, după cum urmează:

Teorie(a) – ansamblu sistematic de idei, ipoteze, legi și concepte, care descriu și explică realitatea juridică a societății, în special sistemul dreptului.

General(ă) – ceea ce vizează dreptul în totalitatea elementelor sale; ceea ce este esențial dreptului obiectiv în ansamblu, în linii mari, privind ansamblul ramurilor sistemului dreptului.

Drept – sistemul normelor juridice elaborate, adoptate și asigurate de către stat, în vederea reglementării relațiilor sociale.

Prin urmare, putem defini *Teoria generală a dreptului* ca știința juridică globală ce cuprinde idei, concepte și legi, care descriu și explică apariția, evoluția și funcționarea sistemului juridic al societății în ansamblu (Botnari 2011: 20).

În viziunea lui P. Pescatore, *Teoria generală a dreptului* tratează noțiunile elementare ale ordinii juridice și principiile fundamentale ce o caracterizează în ansamblu.

Apariția *Teoriei generale a dreptului* ca știință distinctă este datată cu a doua jumătate a sec. XX, preocupările anterioare în domeniu erau efectuate în cadrul filosofiei dreptului. Departajarea *Teoriei generale a dreptului* de Filosofia dreptului nu a marcat un antagonism între aceste științe, dar a avut loc o delimitare a obiectului științelor nominalizate. Dacă *Teoria generală a dreptului* cercetează forma dreptului ca fenomen normativ (cum este dreptul), indiferent de conținutul relației juridice, atunci Filosofia dreptului cercetează esența dreptului (ce este dreptul, ceea ce trebuie să fie), fără a-și reduce eforturile de investigare la forma dreptului (Botnari 2011: 20-21).

Obiectul *Teoriei generale a dreptului* este realitatea juridică (sistemul juridic) a societății în ansamblul elementelor sale constitutive, în special, dreptul ca formă normativă a societății, precum și statul ca autoritate emitentă a dreptului. Obiectul științei respective se concentrează pe componentele principale ale realității juridice a societății: conștiința juridică a societății (structura, funcțiile, nivelurile), în funcție de premisa ideologică a sistemului juridic al societății; dreptul ca sistem de norme, instituții și ramuri; raporturile juridice din cadrul societății (subiectele, obiectul, conținutul, categoriile acestora). De asemenea, știința respectivă se axează pe conceptul dreptului, principiile, finalitățile și funcțiile dreptului; izvoarele dreptului; norma juridică (structura logică și cea tehnico-legislativă); conexiunile normelor juridice cu alte norme sociale, raportul drept și stat (mecanismul și funcțiile statului, forma și tipurile statului, conceptul statului de drept); tehnica elaborării actelor normativ juridice (principii, etape); sistemul legislației (actele normative, sistematizarea actelor normative etc.); acțiunea tridimensională a dreptului (în timp, spațiu și față de subiecți), realizarea dreptului (forme, etape de aplicare a dreptului); interpretarea normelor juridice (principii, forme, metode, rezultatele interpretării); răspunderea juridică (principii, forme, condiții, finalitate).

Metodele *Teoriei Generale a Dreptului* sînt pretinse de însuși obiectul acestei științe și sînt, de regulă, furnizate de alte științe. Printre cele mai întrebuițate metode de cercetare științifică a dreptului, vom evidenția: metoda logică, metoda istorică, metoda sociologică, metoda comparativă, metoda cantitativă. Vom face o scurtă prezentare a acestor instrumente de investigare.

Metoda logică este ansamblul de procedee, operațiuni metodologice și gnoseologice specifice, care mijlocesc posibilitatea cunoașterii dreptului, în special, și sistemului juridic al societății în ansamblul elementelor sale constitutive. Metoda logică sau metoda rațională este furnizată *Teoriei generale a dreptului* de către Logica formală. *Teoria generală a dreptului* utilizează legile (principiile) logice, categoriile, raționamentele pentru a explica logica legiuitorului, logica interpretului, logica justițiabilului etc. Prin metoda logică *Teoria generală a dreptului* caută să dezvăluie esențialul în drept. De exemplu, folosim categoriile de analiză și de sinteză pentru a cerceta sistemul dreptului în elementele sale: normele juridice, instituțiile juridice, ramurile de drept; pentru a cerceta sistemul juridic al societății în componentele sale: conștiința juridică, dreptul ca sistem normativ, raporturile juridice.

Metoda istorică este ansamblul procedeeleor de cunoaștere a evoluției istorice a dreptului, în special, precum și a statului. Metoda istorică (metoda evolutivă) este furnizată *Teoriei generale a dreptului* de către științele istorice. Prin metoda istorică dreptul și statul sînt cercetate din perspectiva evoluției acestor fenomene sociale din cele mai vechi timpuri pînă în perioada contemporană. Metodă indispensabilă pentru cunoașterea tipurilor de stat și de drept, premiselor apariției statului și dreptului, formelor statului, izvoarelor dreptului.

Metoda sociologică este ansamblul de procedee și operațiuni metodologice prin care se cunosc factorii sociali de condiționare și intercondiționare a dreptului, în special, și sistemului juridic al societății în ansamblul elementelor sale constitutive. Metoda sociologică este furnizată *Teoriei generale a dreptului* de către Sociologia juridică. Procedeele sociologice (sondajul de opinii, interviul, ancheta sociologică, experimentul sociologic etc.) permit de a cerceta și de a găsi soluții la diverse probleme juridice: controlul criminalității, elaborarea proiectelor de acte normative, expertizarea actelor normative, realizarea reformelor juridice, lichidarea analfabetismului juridic, minimizarea nihilismului juridic etc.

Metoda comparativă este procedeul de analiză comparativ-juridică, care mijlocește posibilitatea cunoașterii dreptului, în special, și sistemului juridic al societății în ansamblul elementelor sale constitutive. Metoda comparativismului, fiind de utilitate și actualitate deosebită, este importantă pentru edificarea și consolidarea sistemului național de drept, pentru practica legislativă și activitatea eficientă de aplicare a dreptului în contextul integrării regionale a statelor, cooperării juridice interstatuale pe plan multilateral și instituțional. Metodă care a condiționat apariția unui nou domeniu al dreptului – Dreptul comparat.

Metoda cantitativă este ansamblul de procedee specifice de analiză sistemică, structurală și funcțională a dreptului, în special, și a sistemului juridic al societății în ansamblul elementelor sale constitutive. Metoda cantitativă este furnizată *Teoriei generale a dreptului* de științele naturii. Metodele cantitative sînt indispensabile procesului decizional, în special procesului de legiferare, în condițiile necesității prelucrării unui volum considerabil de informație juridică, localizată în diverse

acte normative. Metoda cantitativă este aplicată în dependență de criteriul structurii, fie funcțiilor, fie sistemului dreptului, legislației, a unui act normativ în parte etc. În contextul procesului didactic, studenții consultă frecvent bazele de date juridice, altfel zis legislația sistematizată a R. Moldova pe: www.justice.md, www.parlament.md, www.gov.md.

Metodele arătate nu se aplică exclusiv în cadrul *Teoriei generale a dreptului*, ci și în alte științe juridice ramurale și aplicative. Abilitatea cercetătorului, a studentului în special, constă în utilizarea complementară și echilibrată a tuturor metodelor de cercetare științifică a dreptului.

Obiectul și metoda sînt indispensabile oricărei științe, *Teoria generală a dreptului* nu este o excepție. Legătura indestructibilă între obiect și metodele *Teoriei generale a dreptului* este cu dublu sens. Așadar, pe de o parte, obiectul *Teoriei generale a dreptului*, prin aria problematicii, pretinde metodele de cercetare științifică adecvată, care se utilizează de cercetător, de regulă, cumulativ. Decelarea metodei (metodelor) adecvate este pusă în sarcina cercetătorului. Pe de altă parte, metode cu aplicabilitate exclusivă în *Teoria generală a dreptului* nu există. Metodele de cercetare științifică a dreptului, în afara obiectului științei dreptului, în special a *Teoriei generale a dreptului*, rămîn a fi niște procedee și tehnici de investigare în afara finalităților. Din punct de vedere cantitativ, numărul metodelor puse în practică de cercetători, este corelat direct cu amploarea și diversitatea problemelor formulate de știință, care sînt parte a obiectului de cunoaștere. Obiectul și metodele *Teoriei generale a dreptului* se complementarizează, dar nu se identifică și nici nu se ierarhizează, asigurînd nucleul acestei științe juridice globale prin legătura lor genetică (Botnari 2011: 26-27).

Estimarea locației și a rolurilor științei contribuie la valorizarea acesteia. Așadar, observăm că *Teoria generală a dreptului* este, *primo*, o știință socială, fiindcă cercetează fenomene sociale precum cel juridic și statal; *secundo*, este o știință juridică, pentru că cercetează juridicul în ansamblu; *tertio*, este o știință politică, deoarece cercetează puterea de stat, esența, conținutul, forma, funcțiile statului, formulează categoriile politice statale. *Teoria generală a dreptului* o vedem poziționată ca nucleu al sistemului științelor juridice, pe care se ajustează celelalte subsisteme ale științei dreptului. Nucleu, care ar putea fi partajat de *Teoria generală a dreptului*, datorită interdisciplinarității obiectului științei respective, cu Filosofia dreptului și Sociologia juridică.

În raport cu celelalte științe juridice, *Teoria generală a dreptului* are următoarele roluri: a) caracter introductiv, de inițiere în știința dreptului (jurisprudența); b) rol fundamental metodologic, ontologic și epistemologic în cunoașterea dreptului; c) rol de furnizor de concepte, categorii juridice, principii generale pentru științele juridice ramurale; d) caracter de sinteză, în raport cu realizările științelor juridice ramurale.

După cum am menționat, *Teoria generală a dreptului* este suportul cognitiv și metodologic al tuturor științelor juridice ramurale și auxiliare (participative), asigurîndu-le cu concepte primare și construcții juridice, principii juridice generale, clasificări și tipologii, metode de cercetare științifică a dreptului. Prin urmare, specialul și participativul în drept pot fi cercetate și interpretate prin prisma generalului datorită științei *Teoria generală a dreptului* (Botnari 2011: 22).

Știința *Teoria generală a dreptului* este încadrată în unitatea de curs fundamentală intitulată, de regulă, *Teoria generală a dreptului*. În instituțiile de învățămînt din țară și de peste hotare, la specialitatea Drept, disciplina respectivă de studii este predată, de asemenea, cu titlurile: *Teoria generală a dreptului și statului*, *Teoria statului și dreptului*, *Introducere în studiul dreptului*.

În cadrul unității de curs *Teoria generală a dreptului* este abordat obiectul științei *Teoria generală a dreptului*. Subliniem că obiectul *Teoriei generale a dreptului* înglobează realitatea juridică a societății, cercetată prin prisma legităților de apariție, evoluție și funcționare a dreptului și a statului. Totuși, constatăm că unitatea de curs *Teoria generală a dreptului* este un cadru limitat pentru știința *Teoria generală a dreptului*, deoarece cursul de prelegeri și seminarii este planificat, de exemplu, în USARB, pentru 90 ore de contact direct și 90 ore de lucru individual al studenților. Sîntem convinși că știința, în general, și *Teoria generală a dreptului*, în special, nu poate fi redusă la un cadru disciplinar / interdisciplinar.

Unitatea de curs *Teoria generală a dreptului* oferă studenților cunoștințe teoretice generale despre fenomenul juridic al societății. În cadrul orelor de curs și seminar realitatea juridică a societății este cercetată în lumina legităților de apariție, evoluție și funcționare a dreptului, avînd în vizor componentele realității juridice sociale: dreptul ca sistem de norme, instituții și ramuri, raporturile

juridice din cadrul societății, conștiința juridică a societății. De asemenea, în cadrul unității de curs *Teoria generală a dreptului* se examinează conceptul dreptului, principiile și funcțiile dreptului, izvoarele dreptului, norma juridică, conexiunile normelor juridice cu alte norme sociale, raportul între drept și stat, elaborarea actelor normativ juridice, sistemul legislației, acțiunea tridimensională a dreptului, realizarea dreptului, interpretarea normelor juridice, răspunderea juridică.

Disciplina fundamentală *Teoria generală a dreptului* pretinde studenților, la nivel de cunoaștere, să recunoască fenomenul juridic al societății în toate componentele sale: conștiința juridică, sistemul dreptului, raporturile juridice, practica juridică; să distingă accepțiunile noțiunii „drept”; să distingă ipostazele dreptului: știință, tehnică, artă; să reproducă conceptele juridice primare și cele construite; să definească categoriile juridice elementare.

La nivel de înțelegere și aplicare, studenții învață să descrie și să analizeze fenomenul juridic al societății; să observe și să înțeleagă *când este dreptul, cum este dreptul și ce este dreptul*; să distingă și să cerceteze factorii de configurare a dreptului; să distingă „litera” și „spiritul” legii; să compare formele dreptului; să explice funcțiile dreptului; să stabilească interrelațiile între drept și stat, drept și alte norme sociale, conștiința juridică și realizarea dreptului; să clasifice normele juridice și actele normativ juridice; să analizeze structura logică a normelor juridice; să interpreteze normele juridice prin metode și principii adecvate; să estimeze eficiența normelor juridice; să constate imperfecțiunile dreptului pozitiv; să înțeleagă și să utilizeze adecvat terminologia juridică; să-și autoevalueze conștiința juridică la nivel ideologic și psihologic; să integreze competențele achiziționate în cadrul unităților de curs de specialitate; să avanseze la nivel de conștiință juridică și cultură juridică individuală, în curs de formare profesională; să manifeste intoleranță față de nihilismul juridic, contribuind la minimizarea acestui fenomen.

Totuși, experiența didactică a subsemnatei de circa 20 de ani, demonstrează dificultăți în actul de predare-învățare a *Teoriei generale a dreptului* în anulul I, semestrul 1, din cauza constatării pregătirii anterioare defectuoase a studenților. Competențele candidaților nu se testează prin probe de admitere la Facultatea de Drept și Științe Sociale, specialitatea Drept, *postfactum*, la etapa evaluării inițiale, în cadrul cursului de *Teoria generală a dreptului*, se atestă pregătirea insuficientă a majorității studenților. Motivul principal, în viziunea subsemnatei, este că la etapa preuniversitară, de vreo 15 ani nu se mai predă disciplina Bazele statului și dreptului R. Moldova sau Bazele legislației R. Moldova, care ar asigura competențele necesare minime pentru cunoașterea *Teoriei generale a dreptului*. Menționăm acest fapt în contextul cererii constante pe piața internă a serviciilor de formare profesională a juriștilor, tendință înregistrată în R. Moldova în ultimii 20 de ani.

Printre bunele practici de abordare a unității de curs *Teoria generală a dreptului*, în planurile de studii ale Facultății de Drept și Științe Sociale, USARB, remarcăm predarea acesteia paralel cu unitatea de curs Filosofia dreptului în semestrul I, anul 1, la specialitatea Drept. Caracterul interdisciplinar în actul de predare-învățare poate fi amplificat, în viziunea noastră, prin studierea Sociologiei juridice concomitent cu / sau imediat după cursul de *Teoria generală a dreptului*. Cursul de Sociologie juridică este unul opțional, la moment, fiind predat conform planurilor de studii la specialitatea Drept, în anul II, semestrul 3.

În vederea valorificării funcției de sinteză a *Teoriei generale a dreptului*, dar și a competențelor de integrare a studenților, propunem introducerea în planul de studii la specialitatea Drept, anul IV de studii, semestrul 7, a unității de curs, opționale sau la libera alegere, *Probleme ale Teoriei generale a dreptului*. În acest sens, poate fi studiată experiența pozitivă a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. De asemenea, se impune motivarea studenților anulului absolutent, specialitatea Drept, de a elabora teze de licență la unitatea de curs *Teoria generală a dreptului*.

Unitatea de curs *Probleme ale Teoriei generale a dreptului* poate completa, de asemenea, programele de master, la specializările juridice, aprofundând pregătirea teoretică fundamentală a studenților ciclului II, masterat.

Referințe bibliografice:

1. Avornic, Gh., *Teoria generală a dreptului*, Manual, Chișinău, Editura Cartier juridic, 2004.
2. Botnari, E., *Introducere în studiul dreptului: Teoria generală a dreptului*, Bălți, Presa universitară bălțeană, 2011.
3. Capcelea, V., *Filosofia dreptului, Manual pentru instituțiile superioare*, Chișinău, Editura Arc, 2004.

4. Mihai, Gh., Motica, R., *Fundamentele dreptului: teoria și filosofia dreptului*, București, Editura All Beck, 1997.
5. Negru, B., Negru, A., *Teoria generală a dreptului și statului*, curs universitar, Chișinău, editura Bons offices, 2006.
6. Байтин, М. И., О методологическом значении и предмете Общей Теории Права // „Государство и право”, 2007, № 4.
7. Графский, В. Г., Общая теория права П. А. Сорокина: на пути к интегральному (синтезированному) правопознанию // „Государство и право”, 2000, № 1.
8. Назаренко, Г. В., *Общая теория права и государства*, учебный курс для вузов, Москва, Изд-во Ось 89, 2001.
9. Протасов, В. Н., *К вопросу о «специальной» теории государства и права* // „Государство и право”, 2007, № 11.